

TÜRK DİLİ I

Hafta 2

Türk Dilleri

Dünya Dilleri Ve Türk Dilinin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri

1. Yeryüzündeki Diller

2. Diller Nasıl Doğmuş Olabilir?

3. Dünya Dillerinin Sınıflandırılması

a) Yapıları Bakımından Diller

b) Kökenleri Bakımından Diller

4 . Türk Dilinin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri

2.1. Yeryüzündeki Diller

Bugün dünyada yaşayan altı milyar insanın hiçbirisi diğerine benzemediği, aynı olmadığı gibi yeryüzünde konuşulan diller de birbirlerinden farklıdır. Fakat, konuya bir başka açıdan bakarsak, altı milyar insanın hepsinin de aynı olduğunu görürüz. Hepsinde de iki göz vardır, görmeyi sağlar. Hepsinin iki kulağı bulunur, duymalarını sağlar. Dil ile tat alır hepsi de. Renkleri farklı da olsa işlevleri ve yapıları aynı olan derileri vardır. Bu bakımdan, bütün insanlar aynıdır. Diller de böyledir. İlk bakışta farklılıkları gözükse ve birbirlerine benzemeseler bile, temel olarak bütün diller aynıdır. Doğada var olan nesneler (*ağaç, güneş, su, hayvan* vs.) her toplum için vardır. O yüzden bunlara bir isim verilir ve her dilin dilbilgisi kitaplarında bir İSİM bölümü bulunur. Hayatlarının içinde çeşitli eylemler vardır (*koş-, otur-, düş-, sev-* vs.). Bu yüzden de gramerlerinde FİİL bölümü bulunur.

Fiiller gerçekleşirken belirli bir zaman içinde cereyan ettiklerinden (*koştu, koşuyor, koş-acağım*, gibi), bu zamanları ifade eden gramer şekilleri görülür dillerde. Fillerde zaman çekimini Türkçede sona gelen eklerle yaparız (*yaz- : yaz-ıyor*), Arapçada ise “büküm” denilen yöntemle ekimleriz (*KTB : yeKTuBu*). Ama, sonuçta hepsinde de “zaman çekimi” denilen bir kategori bulunur ve fiiller ‘geçmiş zaman’ ile, ‘gelecek zaman’ ile vs. ekimlenir.

Dilciler, diller arasındaki farklılıkları inceler ve her dilin kendine özgü özelliklerini belirlerler. Bu farklılıklara dayanarak da, yeryüzündeki dillerin sayısını bulmaya çalışırlar. Ancak, özellikle yazılı bir dil haline gelmemiş konuşma dillerinin henüz yeterince incelenememiş olması ve lehçelerin durumlarının aydınlatılamamasından dolayı, bu sayıyı belirlemek oldukça güçtür.

Genellikle dilbilimciler, dillerin sayısını belirtmenin çok zor olduğunu söylerler. 2. Dünya Savaşından önce yapılan iki sayıma göre (lehçeler bir yana bırakılırsa), dünyada yaşamış veya yaşayan dillerin sayısının 2796 olduğu belirtilmiştir. *Britannica Ansiklopedisi* (1964 basımı, 13., 701) bu sayıyı 2500-5000, *Americana Ansiklopedisi* (16., 724) 3000-4000 olarak göstermektedir. Bugün kimi yazarlar bu sayıyı 5000 olarak kabul etmektedir.

2.2. Diller Nasıl Doğmuş Olabilir?

Dilin ve konuşmanın nasıl doğmuş olabileceği hususu da dilbilimcilerin üzerinde durdukları konulardan biridir. Bu konuda, birbirinden farklı kimi varsayımlar ortaya atılmıştır. Bütün dünyadaki dillerin tek bir kaynaktan çıkmış olabileceğini öne süren varsayım olsa da, bunu benimsemeyen dilbilimciler de vardır. İnsanlığın en eski yazılı belgelerinin günümüzden 5200 yıl öncesine (İ.Ö.3200) ait Sümerce metinler olduğu kabul edilir ve ilk insanın da bundan bir milyon yıl kadar önce yaşamaya başladığı düşünülürse^[1], aradaki muazzam zaman farkı görülür. Bir milyon yıllık bir insanlık tarihinde yalnızca son 5200 yıl için yazılı bilgiye sahip olan bilim adamlarının, insan dilinin doğuşu konusunu dilbilim yöntemleri ile açıklayamayacakları anlaşılır.

Bu konunun çözümüne, insanbilim ve ruhbilim çalışmalarının da ışık tutabileceği düşünülmelidir.

Bu konuda çözüme ulaşmak ne kadar zor olursa olsun, bazı dilbilimcilerin dilin doğuşu ile ilgili varsayımları olmuştur. Bazı dilbilimcilere göre, dil, insanın doğadaki sesleri taklidinden doğmuştur. Türkçedeki “*tınla-*” fiili Latince “*tintinnare/tintinnere*”, Arapçada ise “*tanîn*” şeklindedir. Kedi için Türkçede kullanılan “*miyavla-*” fiilinin Fransızcada “*miauler*”, Almancada “*miauen*” olduğu göz önünde bulundurulursa, konunun bütün dillerde görülen ortak bir eğilimin, özelliğin belirtisi olduğu görülür. Ancak, ‘yansıma sözler’in, dillerin söz varlığının ancak çok küçük bir bölümünü oluşturduğunu düşündüğümüzde, bu varsayımın inandırıcılığı azalır.

Bunun yanında, dilin doğuşunu, insanların çeşitli olaylar karşısında gösterdikleri beden ve ruh tepkisiyle çıkardıkları ‘ünlemler’e bağlayanlar da vardır (*ofla-*, *inle-*, gibi). Kimi bilim adamları ise, dilin doğuşu için, ortaklaşa çalışmalar ve birlikte iş görmeler sırasında çıkarılan ritmik seslerin temel oluşturduğu varsayımını ileri sürmektedirler

2.3. Dünya Dillerinin Sınıflandırılması

- **2.3.1. YAPILARI BAKIMINDAN DİLLER**

Bünyesindeki çekim ve yapım yöntemlerinin çeşitliliğine göre, diller 3 ana başlık altında incelenir:

- **2.3.1.1.TEK HECELİ DİLLER (Yalınlayan Diller)**

Bu dillerin başlıca özelliği çekimin olmaması ve tek heceden oluşan kelimelerin ek almamasıdır. Kelimeler ek almazlar, büküme uğramazlar ve değişmezler. Cümle içindeki yerlerinin değişmesi ve başka kelimelerle yanyana bulunmaları yolu ile anlam farkı yaratırlar. Bu dillerin tipik örneği Çince ve Tibetçedir. Bazı Himalaya ve Afrika dilleri ile Endonezya dilleri de bu tiptedir. Ayrıca, Çince, yazıda da gösterilen vurgu ve tonlama sistemi ile anlam farkı yansıtılır. Böylece bir tek ses birleşimi bazen on beş-yirmi değişik anlama gelebilmektedir.

2.3.1.2.Bükümlü Diller (Çekimli-Tasrifli Diller)

Büküm, çekim sırasında kökün, özellikle kökteki ünlünün değişmesidir. Aynı durum isimlerin çokluklarında ve söz türetmede de görülür. Sami dilleri bu türdendir. Bu grubun en tipik örneği olan Arapçada, kökün başına, sonuna veya içine de ünlü ve ünsüzler eklenebilir. Arapçadan örnek:

K e T e B e : yazdı

u K T u B : yaz

yeK T u B u : yazıyor

K ā T i B : yazan

me K T û B : yazılan

2.3.1.2.Bükümlü Diller (Çekimli-Tasrifli Diller)

Bu grubun öteki bazı dillerinde ise, kök çekime girdiğinde bütünü ile değişir ve tanınmaz hale gelebilir. Hint-Avrupa dil ailesine giren dillerde bu özellik görülür. İngilizcede ‘iç-’ fiilinin çekiminde ‘*drink / drank / drunk*’, Almancada ‘*trinken / trank / getrunken*’ kullanılır. Türkçe ‘*git-*’ fiilinin İngilizcede ‘*go / went / gone*’ şekline girmesi, bu konuya iyi bir örnektir.

2.3.1.3.Eklemeli Diller (Bağlantılı Diller)

Değişmeyen tek ya da çok heceli kökler vardır. Bu dillerin en önemli özelliği, sabit kalan köklerin başlarına veya sonlarına eklenen eklerle anlam ve görev değişikliği yapılmasıdır. Yani kelimelerde çekim ve türetme, ekler aracılığı ile yapılır. Bu dillerin en tipik örneği, sondan

eklemeli bir dil olan Türk dilidir:

göz+le-m+le-me-diK+imiz+den,.

Eklemeli diller grubuna Türkçe, Moğolca, Mançuca, Tunguzca, Fince, Macarca, Samoyetçe, Korece ve Japonca girer.

2.3.2. Kökenleri Bakımından Diller

Yeryüzündeki dillerin köken bakımından sınıflandırılması, mevcut dillerin biçim ve yapı bakımından birbirlerine olan benzerliklerine dayandırılmaktadır. Düzenli ses denklikleri ve ortak söz varlıkları da dil ailesi sınıflandırılmalarında esas alınan ölçülerdendir. Bu tür çalışmalar sonucunda bazı dil aileleri varsayımları kurulmuştur. Araştırmalar

ilerledikçe, bu ana dil aileleri içinde alt dallar da belirlenebilmektedir.

Yeryüzünde köken akrabalığına dayanan dil ailelerinden başlıcaları şunlardır:

2.3.2.1. Hint-Avrupa Dil Ailesi

Biri Avrupa'da biri Asya'da olmak üzere iki ana kolu bulunur. *a.*

Avrupa Kolu: Cermen dilleri (Almanca, Felemenkçe, İngilizce, İskandinav dilleri), Roman (Latin) dilleri (Fransızca, İspanyolca, Portekizce, İtalyanca, Rumence); Slav Dilleri (Rusça, Bulgarca, Sırpça, Lehçe);

Yunanca, Arnavutça, Keltçe. *b. Asya Kolu :* Hintçe, Farsça, Ermenice.

2.3.2.2. Hami-Sami Dil Ailesi

Bu dil ailesinin adı, Nuh Peygamberin Tevrat'ta geçen iki oğlunun (Ham ve Sam) adına dayanmaktadır. Bugün başlıca dalları şunlardır:

İbranice, Arapça, Aramca ve Libya Berber dilleri.

2.3.2.3. Çin-Tibet Dil Ailesi

Çin dilleri, Tibetçe, Taylant dilleri, Burmaca bu aileye girmektedir.

2.3.2.4. Bantu Dilleri

Orta ve Güney Afrika'da 80-90 milyon kişi tarafından konuşulan dillerdir.

2.3.2.5. Kafkas Dil Ailesi

Ses sistemleri ve iç yapıları bakımından diğer ailelerden büyük ayrılıklar taşırlar. Bu gruba giren başlıca diller Gürcüce ile Abhaz, Çerkez, Lezgi-Çeçen kollarıdır.

2.3.2.6. Ural-Altay Dil Ailesi

Türk dilinin de içinde bulunduğu bu ailenin iki ana kolu vardır.

Ural dilleri: Fince, Macarca, Samoyetçe;

Altay dilleri: Türkçe, Moğolca, Mançu-Tunguzca, Korece, Japonca.

2.4. Türk Dilinin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri

Türk dili, dünya dilleri arasında yapısı bakımından, “EKLEMELİ DİLLER” grubuna girmektedir. Değişmeyen kelime köklerine getirilen son eklerle kelime çekimi ve türetmesi yapılır: göz+lük+çü, sil-gi.

Köken bakımından ise, Türkçe, URAL-ALTAY dil ailesinin ALTAY grubuna sokulmaktadır.

Altay dilleri ailesi, Hint-Avrupa (bir buçuk milyardan biraz fazla) ve Çin-Tibet (bir milyar kadar) dillerinden sonra dünya dil aileleri arasında üçüncü sırada gelir. Geriye kalan yirmi dört dil ailesinden yalnızca üç yüz milyondan fazla insan tarafından konuşulur. Birkaç yüz kişi tarafından konuşulan dil aileleri bile vardır. Türk dili, Altay dilleri arasında iki yüz elli milyon konuşanı ile birinci sırada yer alır.

Bölüm (Hafta) Özeti

2. Dünya Savaşından önce yapılan iki sayıma göre (lehçeler bir yana bırakılırsa), dünyada yaşamış veya yaşayan dillerin sayısının 2796 olduğu belirtilmiştir. Britannica Ansiklopedisi (1964 basımı, 13., 701) bu sayıyı 2500-5000, Americana Ansiklopedisi (16., 724) 3000-4000 olarak göstermektedir. Bugün kimi yazarlar bu sayıyı 5000 olarak kabul etmektedir. 1980'lerin ortalarında UNESCO'nun hazırladığı bir rapora göre, **konuşanların sayısı bakımından Türk Dili, dünyanın beşinci (5.) büyük dilidir.** Bugün, Asya ve Avrupa kıtalarının hemen her yerinde, bir kısmı bağımsız müstakil devletler halinde, bir kısmı da başka bir devletin idaresinde yaşayan iki yüz elli milyona yakın kişi Türk dilini kullanmaktadır. **Türk dilini konuşanların yayıldığı toplam alan 10.955.840 m2 olup Avrupa kıtasından biraz daha geniştir.**